

ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ АКЦЕНТОЛОГІЇ У ВИХОВАННІ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статтє рассматриваются цель, задачи, принципы воспитания нравственной личности в контексте развития современного украинского общества.

In clause the tasks, principles of education of the moral person in a context of development of the Ukrainian society in the beginning XXI of century are considered the purpose.

Постанова проблеми. Сучасний період розвитку людської цивілізації відзначається процесами глобалізації та інтеграції майже усіх сфер суспільного життя. Ці процеси спрямовані на формування єдиного політико-економічного європейського та світового простору. Звісно це стосується й освіти, яка сьогодні розглядається як провідний фактор світової інтеграції.

Переважає більшість суспільств вступили в інтеграцію вже маючи досвід державотворення. Історія ж незалежної української держави налічує лише шістнадцять років. За цей короткий термін просто неможливо розробити власну національну ідею, об'єднати суспільство й остаточно визначити тактику і стратегію його розвитку.

Але й час не чекає. Вхідження України в інтеграційні процеси вимагає від нас чіткого усвідомлення тієї ролі, яку ми відіграватимемо у житті світового співтовариства. Величезне значення сьогодні має проблема формування людини, спроможної ефективно вирішувати завдання суспільного життя. Для цього людині необхідні фізичне здоров'я, інтелект, достатній рівень політичної та естетичної культури, економічні й правові знання, але головне – духовно-моральні риси характеру і якості особистості. Саме тому проблема виховання моральної особистості виступає пріоритетним напрямком у сучасних педагогічних дослідженнях.

Вивченню цієї проблеми присвячені наукові праці О.Сухомлинської, Л.Кондрашової, І.Мартинюка, Н.Вознюка, П.Ігнатенко, Ю.Руденко. Серед зарубіжних дослідників можна

відзначити роботи Б.Гершунського, А.Сманцера, Р.Риданової, К.Роджерса.

При цьому ми вважаємо, що необхідною умовою розбудови педагогічних концепцій і програм у контексті виховання моральної особистості виступає обґрунтування цінностно-цільових пріоритетів виховної діяльності.

Мета статті полягає у тому, щоб визначити основні стратегічні орієнтири виховання моральної особистості в сучасному українському суспільстві.

Задачі статті:

- проаналізувати стан вивчення цієї проблеми в науково-педагогічній літературі на рівні обґрунтування мети, завдань і принципів виховання;
- виявити домінуючі тенденції в рішенні цієї проблеми та розглянути перспективи подальшого розвитку акцентологічних основ теорії та практики виховання.

Отримані результати. На думку багатьох дослідників, для того, щоб розробити довготривалу програму розвитку освітньо-виховної галузі суспільства, необхідно прогностично змістовне обґрунтування цінностно-цільових пріоритетів освітньо-виховної діяльності [2, с. 3]. Але, якщо взяти до уваги концепцію виховання дітей та молоді, що прийнята в Україні, то там ми можемо знайти багато загально-абстрактних положень на зразок “гармонійно розвинутої, високоосвіченої людини”. Подібне визначення ідеалу виховання і раніше знаходило послідовну критику в історії педагогіки. Достатньо пригадати точку зору А.Макаренка, згідно якої такий ідеал взагалі є утопічним і нездійсненим.

Наприклад, у Д.Д’юї, можна знайти думку про те, що цілі та принципи виховання самі по собі є абстрактними і конкретизуються вони лише в наслідках, що виступають результатами їх застосування [3, с. 22]. Напевно тому А. Макаренко вважав, що виховати гармонійну, всебічно розвинуту людину принципово неможливо і був змушений радикально переглянути саме аксіологічний аспект своєї педагогічної теорії.

Б.Гершунський прямо стверджує, що впродовж усього ХХ століття парадигма “всебічно розвинутої особистості” виступала своєрідним прикриттям антигуманної природи

соціалізму, була нав'язана педагогічній науці, але й сьогодні зберігає свою нормативну силу. Застосувати ж цю ідею до конкретної людини просто нереально, бо кожна особистість має цілісну природу, її якості неможливо формувати по частинах. Саме тому ідея всебічного розвитку з педагогічної точки зору виступає не більше як гіперболічне побажання [2, с. 4].

Яку ж особистість можна вважати моральною? На думку Н.Вознюка “людина стає моральною особистістю, коли вона добровільно підпорядковує свої дії моральним вимогам суспільства, усвідомлює їх значення і зміст, здатна ставити перед собою моральні цілі й виробляти рішення відповідно до конкретних обставин, самостійно оцінювати власні дії й вчинки оточуючих, виховувати себе, протистояти середовищу” [1, с. 17]. Таким чином, вважає О.Сухомлинська, виховання моральної особистості значною мірою залежить від соціально-економічного й культурного стану суспільства [5, с. 2]. А якщо взяти до уваги українське суспільство, то останні двадцять років воно перебуває у стані безперервної трансформації, ідеологічної невизначеності і майже повної відсутності національної ідеї.

Останнє десятиріччя минулого століття проходило під загальним гаслом подолання недоліків попередньої епохи. Саме нещадна критика радянської системи і послідовний відхід від неї стали для нас головною парадигмою не тільки освітньо-виховної галузі суспільства, але й усього нашого життя. Ще Д.Д'юї стверджував, що простий відхід від старого не вирішує сучасних проблем і “під час нової зміни завжди існує небезпека, що в результаті відхилення цілей і методів принципи можуть сформуватися не позитивним і конструктивним шляхом, а негативним. Тоді в її основу кладеться відкидання небажаного, а не конструктивний розвиток власної філософії” [3, с. 23].

І якщо ідея виховання “гармонійної, всебічно розвинутої людини”, на думку дослідників, довела свою непрактичність, то необхідно переглянути стратегічні основи виховання моральної особистості на рівні обґрунтування мети, завдань і принципів виховної діяльності.

Розробка будь-якої педагогічної концепції чи теорії здійснюється на основі дедуктивної логіки і на акцентологічному рівні ми обов'язково виходимо за межі власно педагогічних

критеріїв у доволі широку соціальну або інші сфери життя людини і суспільства. Тому існують різні підходи до визначення цих акцентологічних понять. Одним з найбільш перспективних підходів до виховання моральної особистості на даний момент є концепція самореалізації особистості. Вона базується на розумінні сенсу життя людини з точки зору її повної самореалізації, коли людина намагається принести максимальну користь собі, близьким людям, суспільству через використання власних здібностей, знань, умінь, навичок.

Саме з такої позиції особливу увагу привертають погляди Г.Сковороди, який вперше в українській філософсько-педагогічній думці розробив концепцію самореалізації особистості ("сродності") і спробував об'єднати її з християнською етикою.

За О. Сухомлинською, "система морально-етичних установок сьогодні рухається від теологічно-онтологічних канонів до натуралістичної, неоліберальної системи координат, у рамках якої поступово розвиваються такі духовні цінності, як автономія, свобода особистості, погляд на мораль як частину прав людини" [5, с. 5]. Головним завданням особистості виступає оволодіння досвідом, накопиченим у суспільстві, щоб забезпечити їй ефективну й оптимальну соціалізацію в рамках суспільних відносин. Такий підхід отримав назву соціокультурної концепції і передбачає виховання моральної особистості з позиції смисложиттєвих цінностей людини, релятивістського погляду на них.

На відміну від суто абстрактної теорії всебічного розвитку, ці дві концепції мають явно виражений практико-орієнтований характер і спрямовані на формування та розвиток якостей, умінь, знань, навичок, необхідних для особистого й суспільного життя людини.

Розробку подібних концепцій у ХХ столітті здійснювали А.Макаренко, В.Сухомлинський, Д. Д'юї, К.Роджерс, Р.Штайнер, С.Френе. У минулому такі підходи були притаманні багатьом педагогічним теоріям, хоча за своїм змістом вони багато в чому відрізнялися одна від одної (Я.Коменський, Й.Песталоцці, А.Дістервег).

Особливо відмінності різних педагогічних концепцій можна прослідити на прикладі вимог до моральної поведінки

людини. Взагалі “моральність не притаманна особистості від роду як щось незмінне, а зароджується й розвивається в процесі соціалізації й індивідуалізації” – стверджує Н. Вознюк і виділяє слідувачі змістовні ознаки морально свідомої особистості: гуманність, чесність, гідність і совість, різний зміст і форми прояву яких визначаються конкретно-історичними умовами [1, с. 21-22]. Кожна історична епоха, ідеологія по-своєму розуміли данні принципи і саме це пояснює, чому вимоги до моральної культури людини так часто відрізнялися у різні часи.

Реалізація нових концепцій у навчально-виховному процесі, на думку Л. Кондрашової, передбачає: включення дитини в різнопланову діяльність (ігрову, навчальну, комунікативну); створення мотивації такої діяльності; систематичне вивчення особистості дитини; відповідність змісту і форм діяльності особистим цілям, вимогам, мотивам, інтересам дитини; активізація зусиль самої дитини у своєму власному розвитку [4, с. 240]. З такою позицією майже повністю збігається погляд Б. Гершунського, який ще додає до цих принципів формування свідомої віри кожної дитини у те, що істинним сенсом її життя є найбільш повна самореалізація, яка дозволить виконати дитині особисте призначення [2, с. 7].

Висновки. На сьогоднішній день концепція виховання гармонійної, всебічно розвинутої особистості в науково-педагогічній літературі піддається системній критиці з точки зору об'єктивних труднощів її використання в практичній діяльності. Набагато більшу популярність зараз мають концепція самореалізації особистості та соціокультурна теорія, які можуть бути залучені для розробки програм виховання моральної особистості. Вони більш практично-орієнтовані та спрямовані на подолання відриву змісту навчально-виховного процесу від реалій сучасного суспільного життя.

Література

1. Вознюк Н.М. Етико-педагогічні основи формування особистості. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
2. Гершунский Б.С. Концепция самореализации личности в системе обоснования ценностей и целей образования. // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 3-8.
3. Д'юї Д. Досвід і освіта. – Л.: Кальварія, 2003. – 84 с.

4. Сманцер А.П., Кондрашова Л.В. Гуманізація педагогічного процесу в сучасній школі: історія і сучасність. – М.: Бестпринт, 2001. – 308 с.
5. Сухомлинська О. Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки і практики // Шлях освіти. – 2006. – № 1. – С. 2-8.

Н.В.Волкова

ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ

В статті розкривається питання оптимізації еволюції інформаційної культури, аналізуються етапи інформаційних революцій, розкривається їх роль і значення в якісному перетворенні суспільства.

The subject of optimizing the evolution of information efficiency is considered in the article. The stages of information revolutions are analysed and the role of the stages and their significance to a qualitative transformation of the society are revealed here.

Реалізація намічених корінних перетворень у політичному, соціальному й духовному житті суспільства нерозривно пов'язана із системою керування, виробничими відносинами, з якісними змінами змісту умов праці й побуту людей.

Світова економічна система вже вступила в епоху формування інформаційного суспільства. Це суспільство, що зароджується, характеризується не лише якісно новим виробничим апаратом, заснованим на базі кібернетичних знарядь праці й на нових інформаційних технологіях, але й новими соціальними відносинами.

Діяльність окремих людей, груп, колективів і організацій на сьогодні все більшою мірою починає залежати від їх інформованості і здатності ефективно використати наявну інформацію. Перш ніж почати якісь дії, необхідно здійснити значну роботу зі збору й переробки інформації, її осмислення й аналізу. Відкриття та втілення раціональних рішень у будь-якій сфері вимагає обробки більших обсягів інформації, що часом неможливо без залучення спеціальних технічних засобів.

Зростання обсягу інформації особливо стало помітним у